

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 20 april 1901, kl. 2 e. m.

*Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 2,
angående föreslagen utredning rörande af kronan anslagna
ecklesiastika hemman, lägenheter och boställsskogar.*

I anledning af tvänne inom Andra Kammarén under n:is 75 och 109 väckta motioner har nämnda kammare med bifall till sitt fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 4, för sin del beslutat, att Riksdagen i skrifvelse måtte anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t gifva den under den 22 oktober 1897 tillsatta prestlöneregeringskomitén i uppdrag att verkställa en fullständig utredning angående de ecklesiastika boställen, som blifvit af kronan till presterskapets eller församlingens understöd anslagna, och de bidrag, som staten utbetalt till församling för anskaffande af boställe för dess presterskap, äfvensom att framställa förslag till de förändringar i 1894 års skogsförordning, som genom denna utredning och i öfrigt kunna anses vara erforderliga, för att förordningen skall fullt öfverensstämma med löneregeringslagen af 1862 och särskildt med föreskrifterna i denna lags 9 § 1 och 2 mom.

Jemlikt 63 § riksdagsordningen har detta beslut delgifvits Första Kammarén, som hänvisat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott.

Andra Kammaréns utskottsutlåtande meddelar till en början redogörelse för de båda förberörda motionerna, i hvilka föreslagits, i motion n:o 75, af herr *J. Johnsson* i Bollnäs, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl.

Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en, så vidt ske kan, fullständig utredning angående de hemman och lägenheter, som blifvit af kronan till presterskapets eller församlingens understöd anslagna, och de bidrag, som staten utbetalt till församling för anskaffande af boställe för dess presterskap, samt till nästkommande års Riksdag inkomma med denna utredning», och

i motion n:o 109, af herr *O. Emthén*, med hvilken herrar *W. Styrlander* och *A. Sundblad* instämt, »att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t gifva den under den 22 oktober 1897 tillsatta prestlöneregleringskomitén i uppdrag att jemväl utreda frågan om de ecklesiastika boställsskogarnes ursprung och natur samt föreslå de förändringar i 1894 års skogsförordning, som genom denna utredning och i öfrigt kunna anses vara erforderliga, för att förordningen skall fullt öfverensstämma med löneregleringslagen af 1862 och särskildt med föreskrifterna i denna lags 9 § 1 och 2 mom.»

»Herr *Johnsson*», yttrar utskottet, »anför till stöd för sin motion hufvudsakligen följande:

Föreskriften i löneregleringslagen den 11 juli 1862, under hvilka vilkor inkomsterna från de ecklesiastika boställena kunna öfverflyttas från en till en annan församling eller alldeles indragas, hade ofta framkallat berättigadt missnöje öfver meddelade beslut rörande dispositionen af dessa egendomars afkastning. Dessa beslut hade nemligen icke grundats på fullständig utredning, huruvida dessa boställen å ena sidan anskaffats af församlingarne eller donerats af enskilde eller å andra sidan anslagits af kronan. Då i förra fallet boställets afkastning måste användas till kyrkliga ändamål inom församlingen, men afkastningen i senare fallet jemväl kan öfverflyttas till annan församling, vore en utredning om boställets natur en nödvändig förutsättning för ett rättvist beslut rörande dispositionen af afkastningen. Jordeböckerna från 15- och 1600-talen gäfvé vid handen, att ett stort antal af de ecklesiastika boställena äro skattehemman, som varit påförda grundränta och kronotionde såsom andra skattehemman. Och kammarkollegii bref den 8 juni och 31 augusti 1686, hvarigenom dessa boställen förklarades skola upptagas som krono, hade icke kunnat gifva dem krononatur, än mindre utgöra bevis för, att de blifvit af kronan anslagna.

Ehuru det med afseende på dispositionsrätten af dessa boställens afkastning varit viktigt utreda spörsmålet om sättet för boställenas tillkomst, hade någon dylik utredning aldrig förekommit, hvaremot tid efter annan förordningar utkommit, som förnärligt församlingarnes och presterskapets rätt. Ehuru Rikets ständer såväl i skrifvelse den 8 december 1854 påyrkat

rätt för boställshafvare att af de årliga afverkningarne afyttra hvad som öfverstege boställets behof som ock vid 1856—1858 årens riksdag tydligt förklarar sig anse Kongl. Maj:ts förslag om inskränkning i rättigheten att begagna prestboställsskogarnes afkastning såsom en ny andlig reduktion och slutligen i skrifvelse den 25 november 1863 anført, att en indragning till kronan af någon del af de ecklesiastiska bostälernas afkastning kunde anses såsom ett intrång i presterskapets privilegier, hade genom kongl. förordningen den 8 maj 1868 och 26 januari 1894 stadgats, att endast, der skogen står under boställshafvarens vård, eger denne att få andel af afkastningen, samt att hela afkastningen af s. k. beredningshuggning skall ingå till de ecklesiastiska bostälernas skogsfond, hvilket stadgande vore en kränkning af presterskapets privilegier af den 16 oktober 1723 och grundlagsstridig, enär kyrkomötet icke blifvit i saken hört.

Denna bestämmelse hade ock haft till följd, att innehafvare af boställe, hvars skogsareal innehåller 500 tunnland och deröfver, icke erhåller någon andel i afkastningen af skogen, under det att innehafvaren af ett boställe med mindre areal skogsmark, då denna skog icke stälts under domänstyrelsens omedelbara vård, erhåller andel i de medel, som inflyta för de från samma boställe försålda skogsalster, hvilket vore orättvist, då den förre dock vore förpligtad att af andra medel betala alla utgifter och onera för samma skogsmark.

Det vore emellertid obestriddigt, att staten anslagit dels hemman och lägenheter till boställen och dels penningar för inköp af dylika, och det vore lätt att åstadkomma en utredning härom, då staten vore i besittning af härför nödigt material.

Föregående årets Riksdag hade ock erkänt, att berättigade erinringar kunna göras mot kongl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket beträffande församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositioner af skogsafkastningen vid de ecklesiastiska boställena.

Herr *Emthén* erinrar om sitt vid förra årets riksdag väckta förslag om en skrifvelse till Kongl. Maj:t om sådan grundlagsenlig ändring af förordningen den 26 januari 1894, att densamma komme att bringas till full öfverensstämmelse med prestlöneregleringslagen, hvilket förslag af 1900 års lagutskott afstyrkts hufvudsakligen af det skäl, att frågan om förändring af 1894 års förordning i antydda syftet redan kunde anses utgöra föremål för utredning genom den s. k. prestlöneregleringskomitén. Genom kamrarnes olika beslut hade emellertid frågan ansetts vara förfallen. Då det emellertid på goda grunder kunde ifrågasättas, huruvida den önskade

utredningen kunde verkställas af komitén utan särskildt uppdrag, men det vore nödvändigt få till stånd en dylik utredning särskildt för beräkning af de tillgångar, som finnas tillgängliga för lönernas omreglering, borde komitén utrustas med befogenhet att verkställa en dylik utredning.»

Härefter öfvergår utskottet till omnämnande af hvad i samma ärende redan vid tvenne föregående riksdagar förekommit. »Senare delen af herr *Emthéns* motion», yttrar det, »innefattar ett ämne, som förut förts på tal i Riksdagen af herr Olof Jonsson i Hof, hvilkens motion föranledde 1896 års lagutskott att hemställa till Riksdagen om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att sådana ändringar måtte blifva vidtagna i kongl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, att församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastiska boställena måtte blifva i angifna afseenden bättre tillgodosedd, än för närvarande vore förhållandet.

Ehuru båda kamrarne genom här nedan omförmälda beslut vid 1896 års riksdag förklarade, att en ändring i omförmälda kongl. förordning vore i ifrågavarande afseende af behofvet påkallad, kunde de icke komma till något enigt beslut i frågan, enär Första Kammaran beslöt, att Riksdagen skulle i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att sådan ändring måtte vidtagas i förordningen, att, derest innehafvare af ecklesiastiskt boställe till följd af sådana förhållanden, som omnämnas i sista punkten af 22 § i förordningen, får vidkännas någon minskning i den honom tillkommande afkastningen å bostället, han måtte kunna tillerkännas ersättning härför af de i samma punkt omförmälda medel, hvaremot Andra Kammarans beslut fick den lydelsen, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i förordningen, att församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastiska boställena måtte blifva uti de af utskottet påpekade hänseenden bättre tillgodosedd, än för närvarande vore förhållandet.

Någon sammanjemkning af dessa beslut kunde ej åvägbringas, hvarför frågan ansågs vara förfallen.

Hon bragtes dock sedermera å nyo på tal af herr *Emthén* vid förra årets riksdag, och framhöll han då särskildt i sin motion, att de grunder och lagbestämmelser, som gifvits af Konung och Riksdag gemensamt och således äro att hänföra till civillag, icke respekterats af de förordningar, som under senare tider tillkommit på administrativ väg.

Såsom motionärerna påpeka, erkände ock förra årets Riksdag genom

att godkänna lagutskottets principuttalande i denna del, att berättigade erinringar kunna göras mot det sätt, hvarpå förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket tillgodosett församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen, och att en förändring af förordningen vore nödvändig såväl med hänsyn till bevisningsskyldigheten rörande sättet för boställets uppkomst som till den i förordningens 22 § omförmälda extra afverkning, för hvars användning stadganden äro meddelade, som synas ej behörigen tillgodose församlingens och boställshafvarens rätt, men hemställde utskottet, att herr Emthéns motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, då frågan kunde anses utgöra föremål för utredning af prestlönerregleringskomitén. Andra Kammaren fann skälen för frågans undanskjutande icke tillräckliga, utan biföll herr Emthéns motion, hvaremot Första Kammaren biföll lagutskottets utlåtande.

Beträffande de i år väckta motionerna bemärker utskottet, att herr Johnsson begär allenast en utredning angående de hemman och lägenheter, som blifvit af *kronan* till presterskapets eller församlingens understöd anslagna, och de bidrag, som *staten* utbetalt till församling för anskaffande af boställe för dess presterskap, då deremot herr Emthén dels vill hafva denna utredning att omfatta frågan om *alla* de ecklesiastika boställsskogarnes ursprung och natur och dels påyrkar en skrifvelse med begäran om förslag till erforderliga förändringar i 1894 års skogsförordning, samt att denna utredning och förslaget uppgörande skall öfverlemnas till den s. k. prestlönerregleringskomitén.

I frågan om förändring af 1894 års skogsförordning anmärker utskottet, att Riksdagen vid flera tillfällen uttalat sig för behovet af en dylik förändring. Särskildt hänvisar utskottet i detta afscende till de delar af 1900 års lagutskotts motivering, hvilka måste anses ha blifvit godkända af båda kamrarna, och hvilken motivering har följande lydelse:

Utskottet anser visserligen, i likhet med motionären, berättigade erinringar kunna göras mot det sätt, hvarpå kongl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket tillgodosett församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastika boställena. Obestridligt torde vara, att all afkomst, och således äfven skogsafkastningen af de ecklesiastika boställen, som af vederbörande församling genom köp eller sammanskott af jord bildats eller som af enskilde donerats till förmån för pastor i församlingen, bör oafkortadt användas för kyrkliga ändamål inom samma församling, och denna grundsats finnes, såsom motionären påpekat, uttalad i kongl. förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862, hvilken förordning af Kongl. Maj:t utfärdades i öfver-

ensstämmelse med de grunder för reglerandet af nämnda inkomster, som blifvit af Rikets Ständer gillade. Uti förstberörda förordning af den 26 januari 1894 förekomma åter bestämmelser, som i ganska väsentlig mån hindra tillämpningen af nämnda grundsats. Enär enligt sagda förordning det fall, att ett boställe 'af menighet inköpt eller af enskild för ändamålet donerats', är stäldt såsom undantag från den allmänna regeln, hvilat bevisningsskyldigheten på den församling, som på ett dylikt påstående i fråga om sitt boställe grundar anspråk att för sina kyrkliga institutioner och ändamål få förfoga öfver dess skogsafkastning. Äfven om en sådan bestämmelse får anses riktig och lämplig, måste dock medgifvas, att åstadkommande af en sådan bevisning just i följd deraf, att de ecklesiastiska boställena merendels tillkommit långt tillbaka i tiden, i allmänhet stöter på betydande svårigheter, och det kan sålunda lätt hända, att ett boställe, som faktiskt är doneradt, i fråga om skogsafkastningens användning kommer att likställas med ett af staten anslaget boställe.

Äfven i andra afseenden äro bestämmelserna i 1894 års förordning mindre fördelaktiga för församlingens och boställshafvares intressen, särskildt beträffande den i 22 § omförmälda afverkning, för hvars användning stadganden äro meddelade, som synas ej behörigen tillgodose församlingens och boställshafvares rätt, och det kunde ur denna synpunkt nog föreligga skäl att bringa frågan under Kongl. Maj:ts pröfning.»

I sammanhang härmed erinrar utskottet, att prestlöneregleringslagen af den 11 juli 1862 föreskrifver i § 9 mom. 1, att inkomster, hvilka tillfalla presterskapet derigenom — — — att hemman blifvit till följd af bidrag af församlingen till löneförbättring åt presterskapet anskaffadt, icke få till aflöning af annan församlings prest användas, och i mom. 2, att inkomsten af bostadsboställen — hvarmed tydligen förstås sådana boställen, som af prest bebos och brukas — icke må från en till annan församling öfverflyttas.

»Då det motiv», fortsätter härefter utskottet, »som af förra årets lagutskott anfördes för yrkandet om afslag å motionen, eller att den s. k. prestlöneregleringskomitén torde få anledning att upptaga jemväl denna fråga till bedömande och pröfning, enligt hvad utskottet inhemtadt icke eger giltighet, helst komitén icke torde anse sig befogad att företaga den utredning om boställenas natur, som synes böra föregå förslaget till förändring af 1894 års förordning, anser utskottet, att fullt talande skäl för en utredning förefinnas. Och då prestlöneregleringskomitén fått i uppdrag att åstadkomma utredning och förslag beträffande ändrade grunder för presterskapets aflöning m. m. och således har att taga i öfvervägande allt, som rörer presterskapets aflöningsförhållanden, synes det vara lämpligast, att denna komité jemväl utrustas med befogenhet att företaga denna utredning, förutan hvilken intet fullständigt förslag till prestlönernas reglering torde

kunna åstadkommas, helst det ju för hela frågans bedömande är nödvändigt att få utredd frågan om hvilka prestboställen som tillhöra kronan och hvilka som tillhöra församlingarne, hvilken fråga alldeles uppenbart öfvar inflytande på frågan om rätten till dispositionen af boställenas afkastning och, framför allt, om denna afkastning kan användas utom den församling, inom hvilken bostället är beläget.

Beträffande utredningens omfång, synes det utskottet, som om det för frågans bedömande vore tillräckligt, om undersökningen endast afsåge att få utredt, hvilka prestboställen, som blifvit af kronan anslagna, och de bidrag, som staten utbetalt till församling för anskaffande af sådana boställen, enär staten gifvetvis icke kan ha berättigade anspråk på andra boställen än dem kronan anslagit.

En sådan utredning bör ock vara jmförelsevis lätt att åstadkomma, enär staten har i sin ego härför erforderliga handlingar.

Det synes ock utskottet vara sjelfklart, att, om denna utredning skall få någon praktisk betydelse, komitéen bör utrustas med befogenhet att framställa förslag till sådana förändringar af 1894 års förordning, att densamma bringas till öfverensstämmelse med de grunder, som af Riksdagen faststälts för prestboställena, och hvilka finnas uttalade i löneregleringslagen af 1862.»

* * *

Vid bedömande af den föreliggande frågan har Första Kammarens tillfälliga utskott funnit den föreslagna utredningen vara af behovet påkallad. Blott på sådan väg torde det missnöje, om hvilket motionerna tala, kunna afvecklas, enär detsamma antagligen i ganska många fall har sin grund i bristfällig insigt om vare sig kronans eller församlingarnas rätt till här ifrågavarande ecklesiastiska boställen. Och då härvid kunna resultat kunna komma, att utöfva inflytelse å vissa bestämmelser i 1894 års skogsförordning, må ju skäl förefinnas för tillstyrkande af bifall till medkammarens beslut äfven i denna del.

Men beskaffenheten af denna utredning synes utskottet göra föga lämpligt att förorda dess anförtröende åt prestlöneregleringskomitéen. Det arbete, de undersökningar, utredningen lärer påkalla, torde icke kunna utföras af eller genom andra än vederbörande administrativa embetsmyndigheter, och dessutom kräfva en tid, af hvilken komitéens arbetsuppgift i öfrigt icke bör göras beroende. Skulle ock ett samband finnas emellan utredningens

och komiténs slutliga resultat, lärer detta icke komma att af Kongl. Maj:t lemnas ur sigte; och har utskottet af dessa grunder ansett lämpligast, att Riksdagen icke uttalar någon åsigt om åt hvem utredningsuppdraget kan böra anförtros, utan, såsom ock i herr Johnssons motion föreslås, lemnar åt Kongl. Maj:t att härom efter pröfning af omständigheterna sjelf besluta.

På grund af hvad sålunda anförts, finner sig utskottet böra hemställa, det Första Kammarerna, med anledning af Andra Kammarerna i ärendet fattade beslut, måtte för sin del besluta,

att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa en fullständig utredning angående de ecklesiastika boställen, som blifvit af kronan till presterskapets eller församlings understöd anslagna, och de bidrag, som staten utbetalt till församling för anskaffande af boställe för dess presterskap, äfvensom att framställa förslag till de förändringar i 1894 års skogsförordning, som genom denna utredning och i öfrigt kunna anses vara erforderliga, för att förordningen skall fullt öfverensstämma med löneregleringslagen af 1862 och särskildt med föreskrifterna i denna lags 9 § 1 och 2 mom.

Stockholm den 18 april 1901.

På utskottets vägnar:

SIGFRID WIESELGREN.